

Stadsmonitor

-thema Onderwijs-

Modules

Samenvatting	1
Aanbod en deelname	2
Kwaliteit	11
Ontwikkelen van talenten en bestrijden achterstanden	14

Datum: september 2016

Gemeente Nijmegen
Onderzoek en Statistiek
contactpersoon: Jenny Zonneveld
tel.: (024) 329 27 28/ (024) 329 98 89 (O&S)
e-mailadres: onderzoek.statistiek@nijmegen.nl

www.nijmegen.nl (onderdeel gemeente > onderzoek en cijfers)

Samenvatting

Onderwijs, onderwijsinstellingen en onderwijsvolgenden drukken een sterk stempel op Nijmegen: in de stad volgen 80.000 kinderen en jongeren onderwijs.

De Radboud Universiteit en de Hoge School Arnhem Nijmegen kleuren de stad, waarbij studerenden tot ver buiten Nijmegen gefaciliteerd worden. Maar ook het basis-, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs heeft een belangrijke functie.

Naast inzicht in de omvang van de onderwijsstromen in Nijmegen is hier ook een beeld van de kwaliteit (van scholen en leerlingen) en het bestrijden van achterstanden en het ontwikkelen van talenten te vinden. Daarbij zowel positieve constatering en aandachtspunten:

- Meer dan 90% van de Nijmeegse peuters wordt getest op ontwikkelingsrisico, als zo'n risico aanwezig is bezoekt het overgrote deel een peutergroep
- Het aandeel kinderen in het basisonderwijs met een lage startkans neemt nog steeds af. Toch zijn er 8 scholen waar meer dan 30% van de leerlingen zo'n lage startkans heeft
- Nijmeegse vo-scholieren zitten vaak op havo/vwo, slaagresultaten op het voortgezet onderwijs zijn bovengemiddeld
- Het aantal voortijdig schoolverlaters op het mbo is de laatste jaren flink gedaald. Het ligt wel nog steeds boven het landelijk gemiddelde, net als in veel andere steden
- Kwetsbare groepen komen geconcentreerd in bepaalde wijken en stadsdelen voor. Daarbij is ook vaak sprake van samenhang tussen onderwijsrisico's en kwetsbaarheid op andere terreinen als werk, inkomen of zorg.

Aanbod en deelname

In Nijmegen gaan duizenden 0 tot 4-jarigen naar kinderdagverblijven of peuterarrangementen, volgen 12.000 kinderen basisonderwijs en bezoeken bijna 16.000 jongeren het middelbaar onderwijs. Op de mbo-scholen volgen meer dan 10.000 jongeren onderwijs, en aan de Radboud-universiteit en Hogeschool Arnhem Nijmegen studeren ongeveer 40.000 mensen.

Meerdere vormen van kinderopvang

Er zijn meerdere vormen van kinderopvang, voor verschillende leeftijdsgroepen en verschillende doelen:

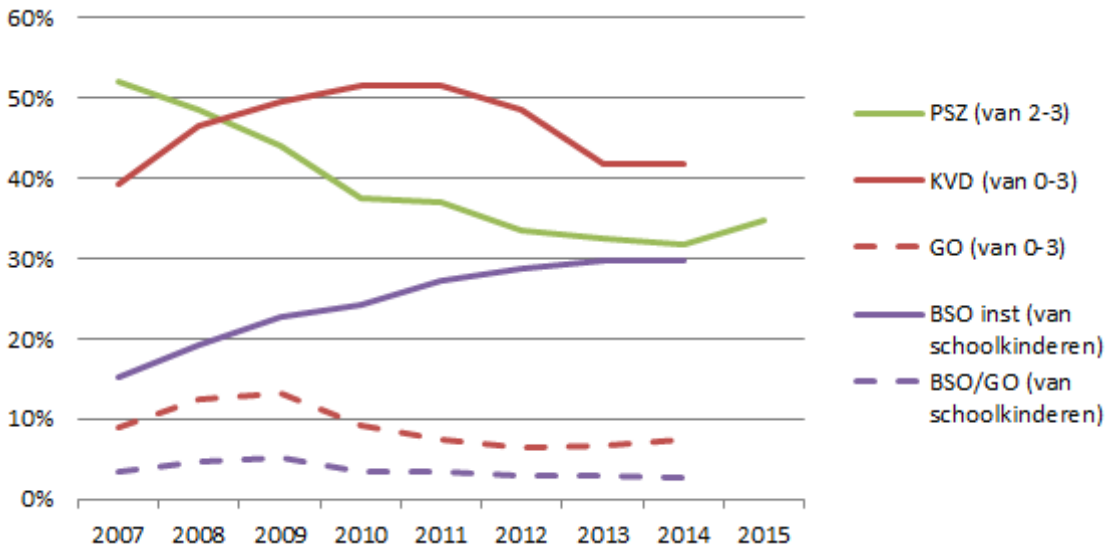
- het *peuterarrangement* (vroeger peuterspeelzaal), is gericht op 2- en 3-jarigen, die deze voorziening 2 tot 4 dagdelen kunnen bezoeken. Op de peuterarrangementen wordt een ontwikkelingsgericht programma aangeboden. De gemeente subsidieert het gebruik van peuterarrangementen. Op 1-1-2016 zijn er in Nijmegen 35 peutergroepen/arrangementen. Van deze groepen zijn er 22 met een speciaal VVE-programma, gericht op het verkleinen van ontwikkelingsachterstanden bij peuters met een ontwikkelingsrisico.
- het *kinderdagverblijf* heeft, naast een ontwikkelingsgerichte functie ook het doel kinderen (0-3 jaar) op te vangen terwijl hun ouders werken. Kinderen kunnen van 1 tot 5 dagen per week naar een kinderdagverblijf gaan. In het register Kinderopvang staan ongeveer 50 kinderdagverblijven ingeschreven. KION is de grootste aanbieder van kinderdagopvang in Nijmegen, maar daarnaast zijn er nog meer, grote en kleinere, aanbieders
- Veel kleinschaliger is de *gastouderopvang*, in doel en functie vergelijkbaar met het kinderdagverblijf, alleen niet in een instelling maar bij een gastouder thuis
- Voor basisschoolkinderen is er de *BSO*, voor opvang buiten schooluren. Meestal in een formele instelling, maar ook bij gastouders thuis. Ook hier is de KION de grootste aanbieder, met 65 BSO-locaties.

Rond 10.000 kinderen naar opvang

Om een beeld te krijgen van het gebruik van kinderopvang moeten gegevens uit verschillende bronnen gecombineerd worden. De belangrijkste daar van zijn de belastingdienst (voor hoeveel kinderen wordt kinderopvangaf trek aangevraagd) en de grote aanbieders. Samen geeft dit een redelijk, maar geen exact beeld van het aantal gebruikers op een specifiek peilmoment.

- Rond de 3.000 kinderen gaan naar een voorziening voor kinderopvang, dat is meer dan 40% van de 0-3 jarigen. Het gebruik van kinderopvang is in de jaren tot 2011 steeds gestegen (tot rond de 50% van de 0-3 jarigen) maar daarna onder invloed van werkloosheids- en kostenontwikkeling weer teruggelopen
- Ruim 1.100 kinderen, ongeveer 1/3 van de 2- en 3-jarigen, bezoeken de peutergroepen/peuterarrangementen. De jarenlange daling in het gebruik is hiermee gestopt, en zelfs omgezet in een kleine stijging

- Meer dan 4.000 basisschoolleerlingen bezoeken 1 of meerdere dagen de BSO, ongeveer 30% van alle schoolkinderen
- Het gebruik van gastouders, zowel voor kinderdagopvang als voor na-schoolse opvang, is in aantal en aandeel beperkt.

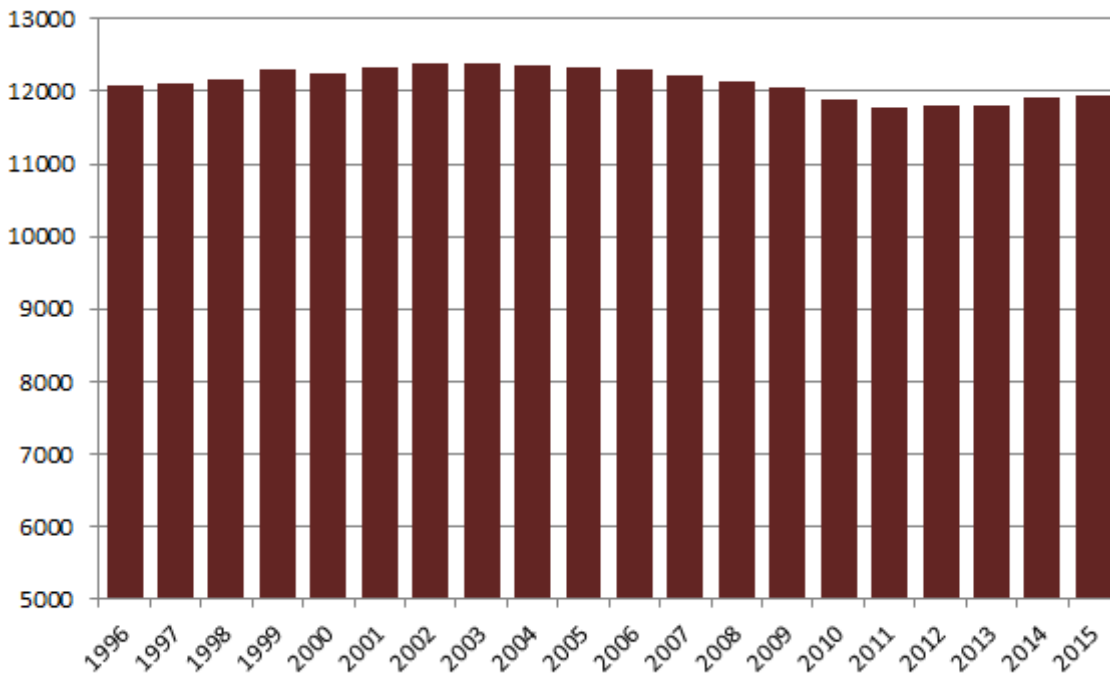

Figuur 1: Aandeel kinderen dat gebruik maakt van opvangvoorzieningen.

Bron: eigen berekening op basis van BRP, opgave KION en belastinggegevens via CBS

Groeiende en krimpende basisscholen

Het aantal kinderen dat in Nijmegen basisonderwijs volgt schommelt al 20 jaar rond de 12.000.

Figuur 2: Aantal leerlingen op Nijmeegse basisscholen. Bron: ILT/DUO.

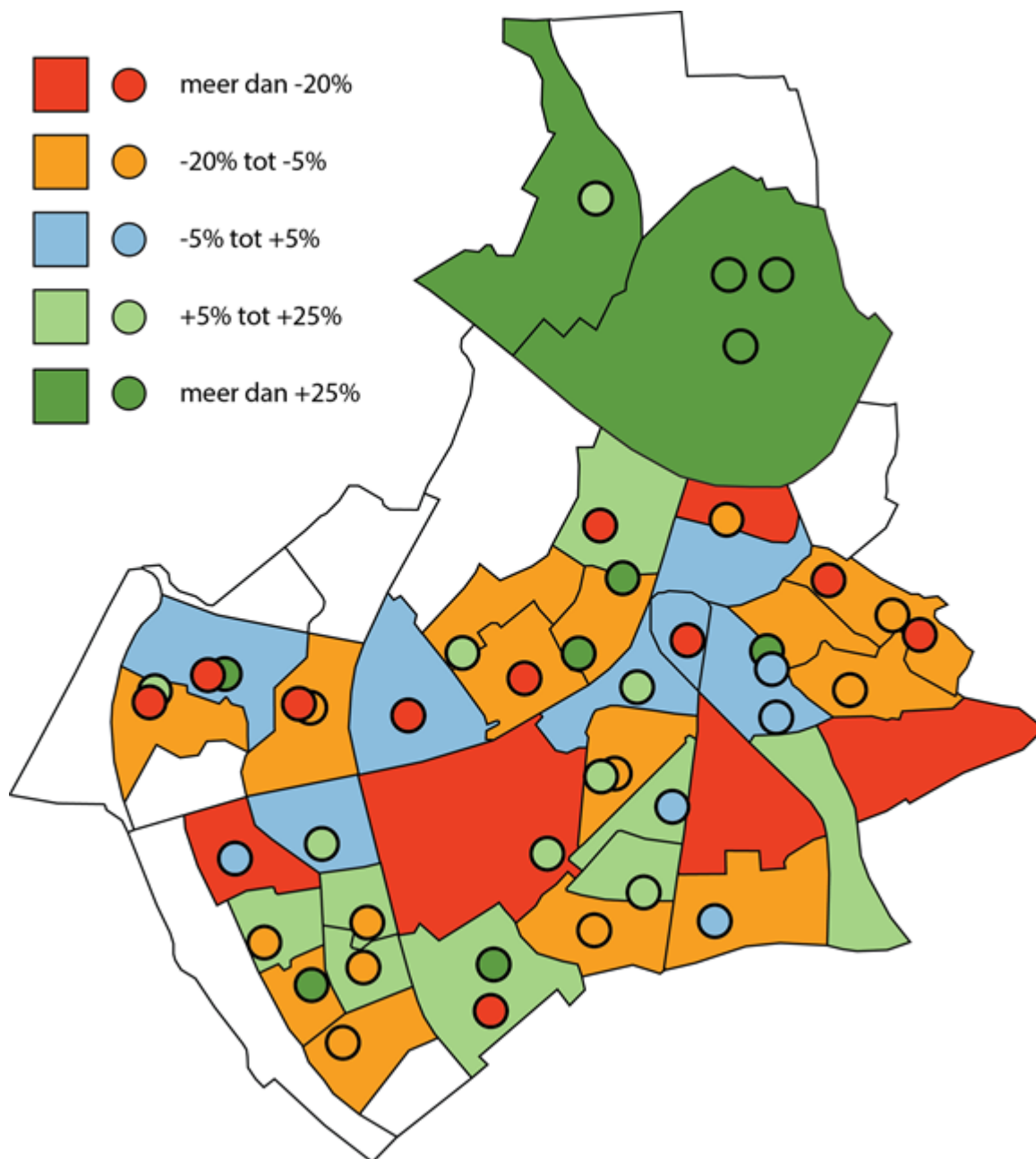
Bijna altijd gaat het dan om Nijmeegse kinderen. Ongeveer 300 kinderen van buiten Nijmegen, vooral uit de Heilig Landstichting en Ubbergen, volgen basisonderwijs in Nijmegen. Een iets kleiner aantal kinderen volgt de omgekeerde weg: woont in Nijmegen maar gaat elders naar school. De belangrijkste groep daarbinnen (meer dan 100 kinderen) zijn kinderen uit de wijk Oosterhout die naar de basisschool SamSam in het dorp Oosterhout gaan.

Deze in totaliteit redelijk stabiele groep zorgt toch voor veel dynamiek in de 43 Nijmeegse scholen.

Verschuiving van de bevolking speelt daarbij een belangrijke rol: in 1996 woonde nog maar een heel beperkt aantal basisschoolkinderen in Noord, nu zijn dat er meer dan 2.000. Dat betekent dat zo'n aantal kinderen ten zuiden van de Waal is "verdwenen".

In de kaart is de ontwikkeling in de laatste 5 jaar te zien:

- In 13 wijken, in verschillende delen van de stad, is het aantal basisschoolkinderen met meer dan 10% afgenomen
- De 2 wijken met de sterkste groei (meer dan 25%) zijn logischerwijs Oosterhout en Lent
- Maar ook in 8 wijken ten zuiden van de Waal is er sprake geweest van, iets kleinere, toename van het aantal basisschoolkinderen
- 10 scholen zijn meer dan 20% in leerlingaantal gedaald. Deels gaat het om scholen die in wijken liggen waar het leerlingaantal is afgenomen, maar deels ook niet. Ook daling in belangstelling kan krimp tot gevolg hebben
- Bij 9 scholen is het leerlingaantal meer dan een kwart gestegen. Deze scholen liggen vaak in groeiwijken, maar niet altijd. Soms neemt de populariteit van een school toe of zorgt keuze voor een bepaalde doelgroep (zoals de keuze voor schakelklassen bij de Bloemberg) voor groei.

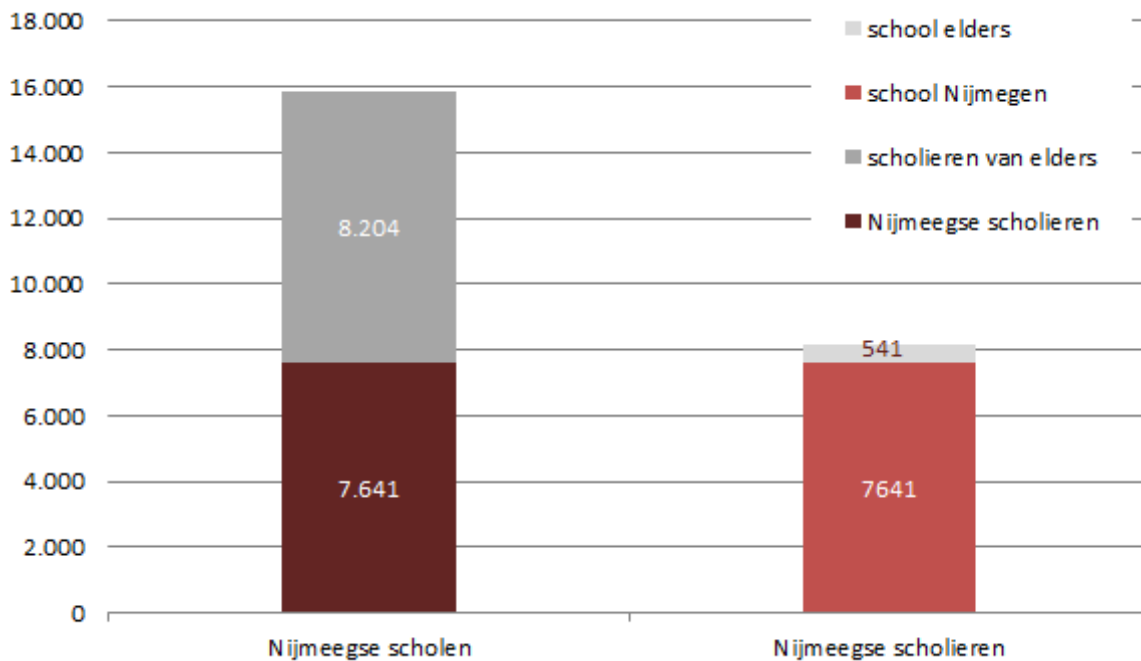
Figuur 3: Ontwikkeling aantal basisschoolleerlingen per wijk en per school. Bron: ILT/DUO.

Voor de komende jaren verwachten we een lichte toename van het aantal basisscholieren in Nijmegen als geheel. Daarbij zal er ook veel variatie binnen de stad optreden: groei in wijken met veel nieuwbouw (Lent, Biezen, (Groot) Oosterhout) terwijl er in andere wijken sprake zal zijn van terugloop (Hengstdal, Grootstal, delen van Dukenburg en Lindenholt).

Helft leerlingen voortgezet onderwijs komt uit de regio

In Nijmegen staan 12 scholen voor voortgezet onderwijs, één praktijkscholen en elf scholen voor vmbo, havo en/of vwo. In totaal gaan er bijna 16.000 leerlingen naar deze scholen. Bijna de helft van de leerlingen woont ook in Nijmegen, ruim de helft buiten de stad, voornamelijk in de directe regio.

Ruim 500 Nijmeegse leerlingen gaan naar een school buiten Nijmegen, vooral leerlingen van de categorale havo Notre Dame in Ubbergen.

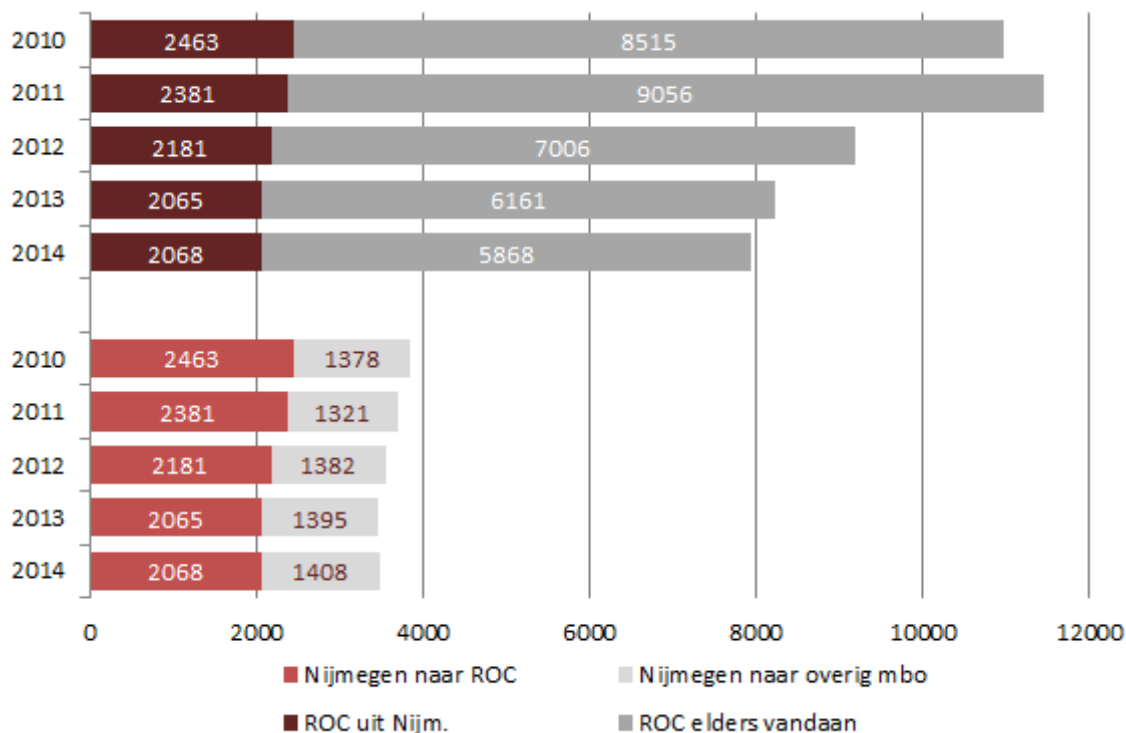

Figuur 4: Middelbare scholieren, wonend en/of onderwijs volgend in Nijmegen, schooljaar 15/16. Bron DUO.

De laatste 5 jaar is het aantal leerlingen aan de Nijmeegse middelbare scholen met ongeveer 1.000 toegenomen. Dat komt vooral door de groei van het Citadel-college, dat veel leerlingen (in het schooljaar 15/16 zo'n 1.000 kinderen) trekt van buiten de stad, vooral uit de gemeenten Lingewaard en Overbetuwe. De komende jaren zal het aantal kinderen in de middelbare schoolleeftijd in Nijmegen niet veel veranderen. In veel gemeenten in de regio wordt echter een behoorlijke terugloop verwacht. Per saldo zal dit een terugloop van het aantal leerlingen op Nijmeegse scholen betekenen.

Dalende leerlingaantallen op het MBO

Het ROC-Nijmegen is de grootste aanbieder van mbo in Nijmegen. In het studiejaar 2014/2015 volgden ongeveer 8.000 studenten hier onderwijs. Dat is minder dan een paar jaar geleden, toen meer dan 10.000 jongeren aan het ROC Nijmegen studeerden. Vooral het aantal oudere leerlingen (23+) is gedaald. Waarschijnlijk heeft dit te maken met een afname van contractonderwijs zoals bv bij bedrijven. Ongeveer een kwart van de studenten woont in Nijmegen, de rest vooral in de regio rond Nijmegen.

Figuur 5: Aantal studenten ROC Nijmegen, naar woonplaats, en aantal Nijmegenaren op mbo-opleiding, naar studielocatie. Bron: DUO.

Naast het ROC-Nijmegen kun je ook aan de Helicon een mbo-opleiding volgen (landbouw). Deze opleiding is veel kleiner en heeft rond de 1.000 studenten.

Het aantal Nijmegenaren op het mbo was in het studiejaar 2014/2015 ongeveer 3.400. Dit cijfer is de laatste 5 jaar licht gedaald, ook vooral afname van het aantal studenten 23+. Van de Nijmeegse mbo-ers volgt ongeveer een derde een opleiding buiten Nijmegen, vooral op het Rijn-IJsselcollege in Arnhem.

Om een indruk te krijgen van het aandeel (oorspronkelijke) Nijmeegse jongeren dat mbo-onderwijs volgt kun je het beste kijken naar de 17-jarigen. Onder de 18-23 jarigen zijn er ook veel "nieuwe Nijmegenaren" die hier gekomen zijn om een opleiding aan RU of HAN te volgen, waardoor het deelnamepercentage gedrukt zou worden.

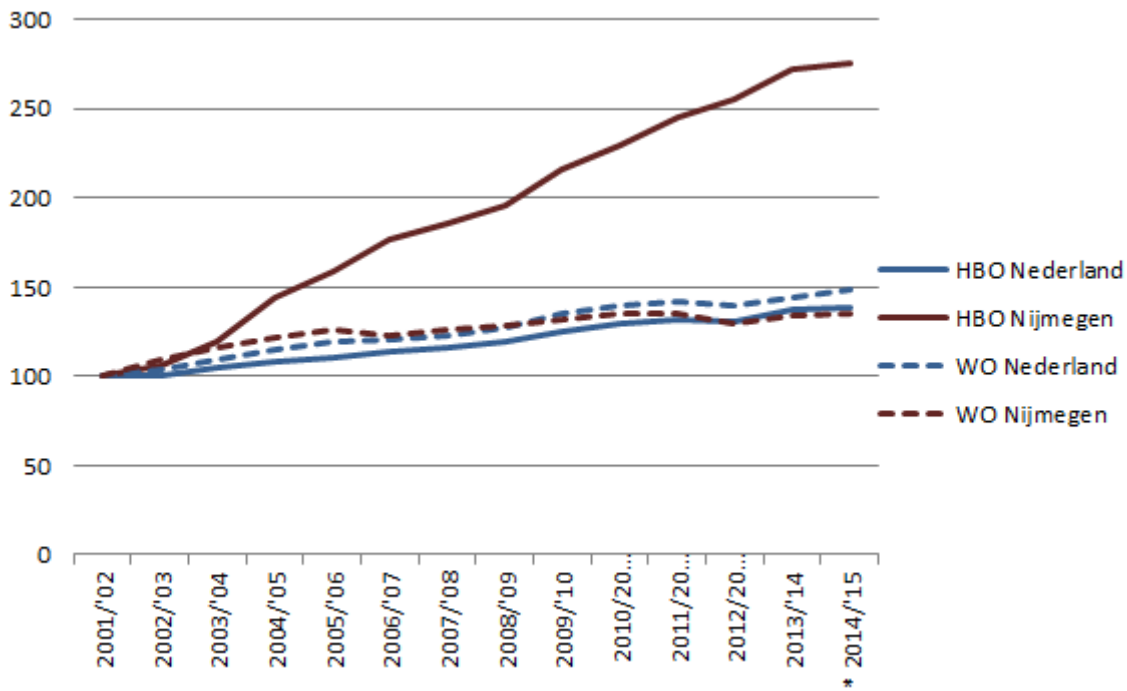
Van de ongeveer 1.700 17-jarige Nijmegenaren volgen er (2014/2015) ongeveer 550 een mbo-opleiding, dat is 1/3 van de totale groep.

HAN is grote groeier in hoger onderwijs

In het studiejaar 2014/2015 volgen bijna 19.000 studenten onderwijs aan de Radboud Universiteit, en 23.000 aan de Nijmeegse locaties van de Hogeschool Arnhem Nijmegen.

Het studentenaantal van de RU is tussen 2000 en 2010 rustig gestegen, in een tempo dat vergelijkbaar is met dat van het universitair onderwijs in Nederland als geheel. Sinds 2010 is het studentencijfer min of meer stabiel.

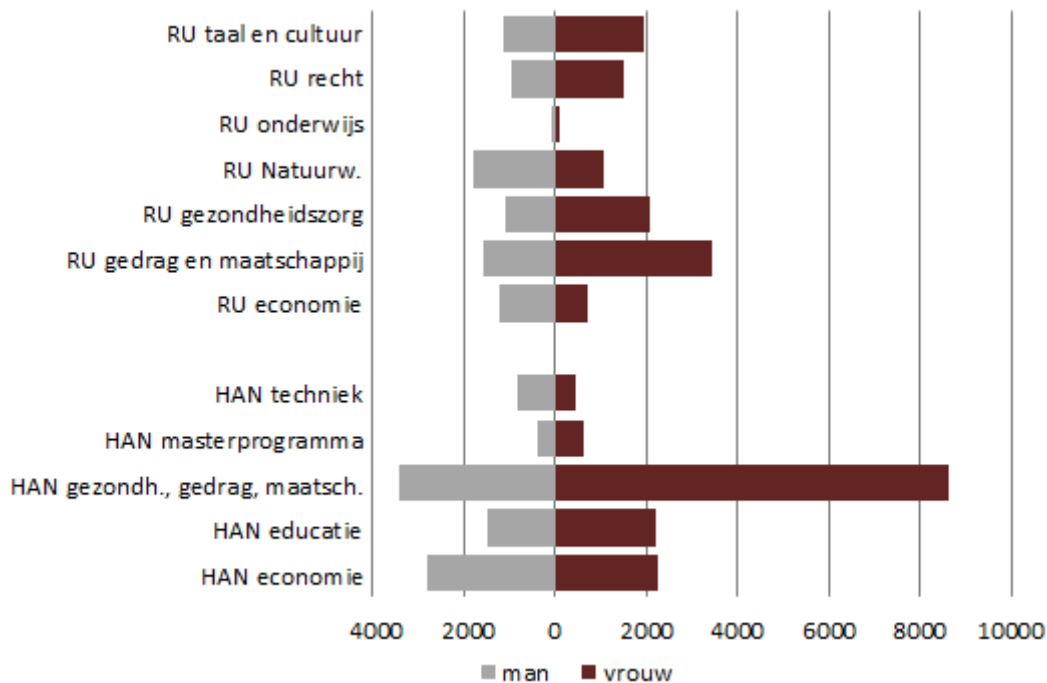
De HAN heeft in deze periode een zeer sterk groei doorgemaakt, die ook veel sterker was dan de toename van het hoger beroepsonderwijs in Nederland.

Figuur 6: Ontwikkeling studentenaantallen in Nijmegen en Nederland. Bron: DUO/CBS en opgave HAN.

Bij de HAN studeert het gros van de studenten in de sector gezondheid, gedrag en maatschappij. Deze sector trekt zeer veel vrouwelijke studenten, waardoor het totaal aandeel vrouwen op de HAN hoog is (61%).

Ook op de RU studeren meer vrouwen dan mannen (58%) en zijn de sectoren gedrag en maatschappij en gezondheidszorg belangrijk.

Figuur 7: Studenten HAN en RU, naar studierichting en geslacht, studiejaar 2014/2015.

Bron: DUO en opgave HAN.

Exact aangeven hoeveel van de studenten die in Nijmegen een opleiding volgen ook in de stad wonen is lastig: onder studenten komt de geregistreerde situatie niet altijd overeen met de werkelijke woonsituatie. Volgens de DUO-bestanden wonen er (studiejaar 2014/2015) in Nijmegen ruim 8.000 HBO-studenten en bijna 12.000 universitaire studenten. In 5 jaar tijd is dat aantal met 2.000 toegenomen.

Hoe het studentenaantal, en met name het aantal in Nijmegen wonende studenten, zich in de toekomst zal ontwikkelen is op dit moment onzekerder dan normaal. Op basis van de prognoses van het ministerie van Onderwijs over de aantallen opleidingvolgenden is de verwachting dat de aantallen studenten die onderwijs volgen in Nijmegen ongeveer op het huidige niveau zullen blijven liggen. De Apollo-prognose 2015 (op basis van de referentieramingen van het Ministerie OCW) voorziet voor de periode 2015-2022 een toename van 1% van het aantal voltijds hbo- en wo-studerenden in Nijmegen.

De veranderingen in studiefinanciering van het afgelopen jaar zouden er toe kunnen leiden dat studenten langer thuis blijven wonen en minder naar hun studiestad verhuizen. In 2015 is dat inderdaad aan de orde geweest: de per saldo- toename van 17-22 jarigen daalde van 3.100 in 2014 naar 2.500. Het CBS constateerde ook in andere studentensteden een verminderde instroom.

Hoge deelname aan speciaal onderwijs

In Nijmegen zijn 2 scholen voor speciaal basisonderwijs (leer- en opvoedingsmoeilijkheden). Ongeveer 400 kinderen krijgen daar les (2015/2016). Daarnaast zijn er 10 scholen voor speciaal onderwijs, waar leerlingen in de basisschool- en vo-leeftijd met een handicap of zeer ernstige leer- of gedragsproblemen les krijgen. In totaal volgen bijna 1.500 leerlingen hier onderwijs, waarbij Kristallis de grootste school is.

Ook in de plaatsen direct rond Nijmegen (Ubbergen, Groesbeek) zijn een aantal scholen voor speciaal onderwijs.

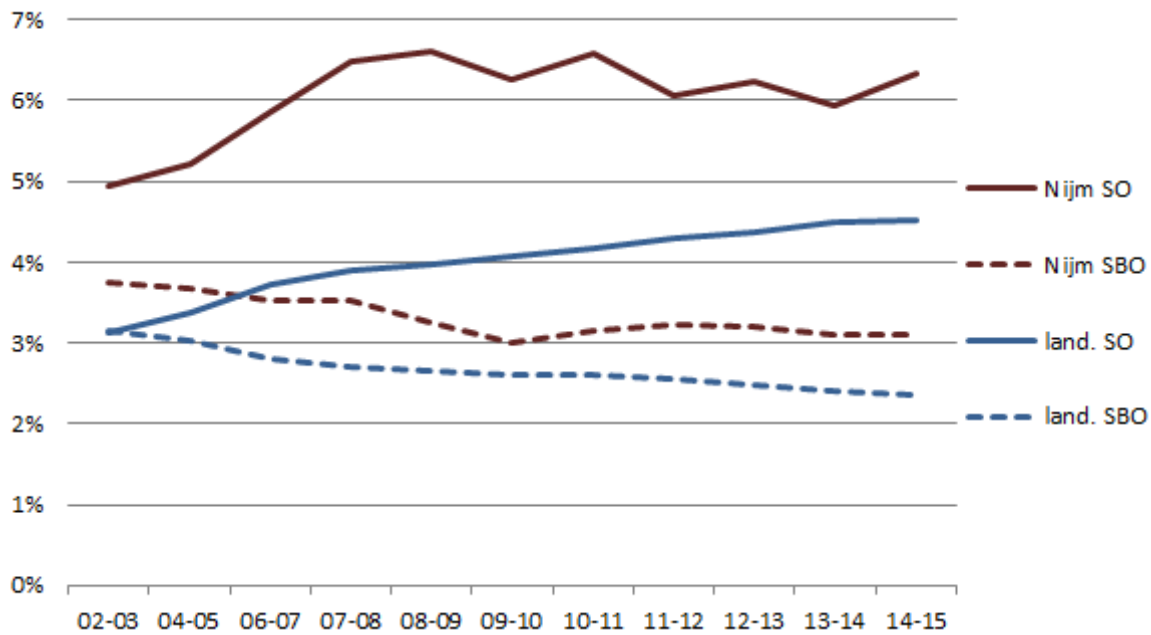
	absoluut	als percentage van	
		BO/SO/SBO	basisschoolleeftijd
basisschool	11.740	90,6%	93,7%
SBO	401	3,1%	3,2%
SO -12 jaar	392	3,0%	3,1%
SO 13+	428	3,3%	

Figuur 8: Nijmeegse leerlingen primair onderwijs (bo, sbo, so), 2014/2015. Bron: DUO/leerplicht.

Van de Nijmeegse kinderen bezoeken er zo'n 1.200 vormen van speciaal (basis)onderwijs. Ongeveer 800 kinderen tot 12, 6,3% van alle kinderen in de basisschoolleeftijd, gaat naar sbo of so. Ruim 400 kinderen ouder dan 12 gaan naar het (v)so.

Voor 95% van de Nijmeegse kinderen staat de school voor speciaal (basis)onderwijs in Nijmegen of de directe omgeving. Een paar procent van de kinderen moet verder weg.

Omdat de schoollocatie voor deze kinderen toch vaak verder van huis is dan bij kinderen die het reguliere onderwijs bezoeken is leerlingvervoer een belangrijke en vaak gebruikte voorzieningen voor hen: van de 530 Nijmeegse kinderen (peildatum januari 2016) die gebruik maken van leerlingvervoer (zowel taxivervoer als OV) gaat het merendeel naar het speciaal onderwijs.

Figuur 9: Aandeel leerlingen naar s(b)o, wonend in Nijmegen en Nederland. Bron: DUO/leerplicht en CBS

In vergelijking tot de situatie in heel Nederland gaan de Nijmeegse kinderen vooral vaak naar het speciaal onderwijs. Ook naar het speciaal basisonderwijs gaan er in Nijmegen wat meer kinderen dan gemiddeld in Nederland, maar het verschil is hier minder groot.

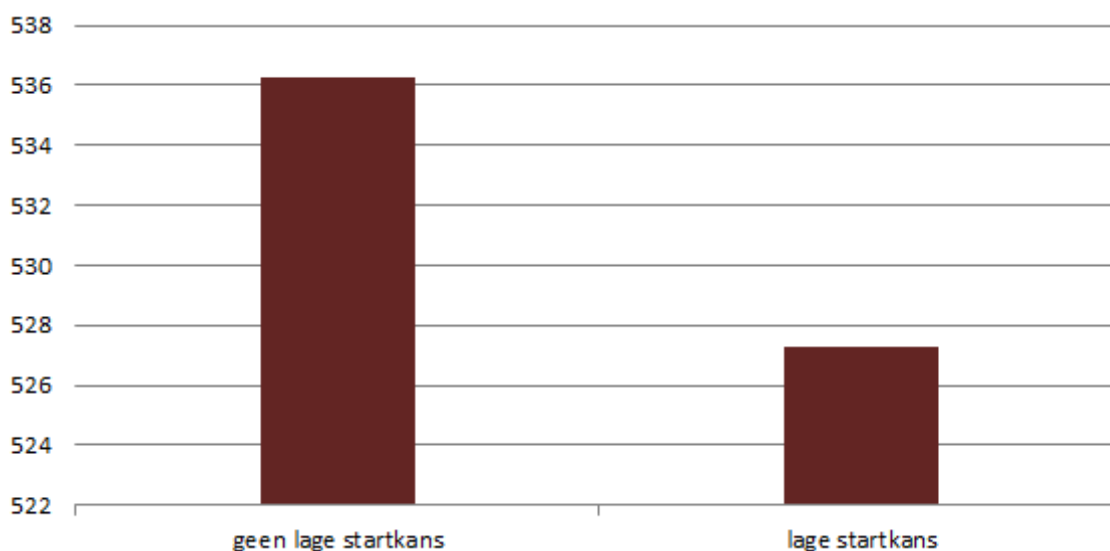
Kwaliteit

Van onderwijs en leerlingen wordt kwaliteit op meerdere fronten verwacht: kwaliteit op cognitief gebied (kunnen leerlingen goed lezen, schrijven, rekenen, informatie verwerken) maar ook op sociaal gebied (zijn leerlingen zelfstandig, ondernemend, creatief). Voor lang niet al deze kwaliteiten zijn goede gegevens beschikbaar.

Startkans heeft veel invloed op cito-score leerling

In de schooljaren 2014/2015 en 2015/2016 verandert de werkwijze rond de eindtoets in groep 8. De Cito-toets, die door de meeste scholen werd gebruikt, wordt vervangen door een centrale eindtoets, die voor alle scholen verplicht wordt.

In de figuur zijn de resultaten van Nijmeegse groep 8-leerlingen uit het schooljaar 2014/2015 te zien. Leerlingen met een lage startkans (d.w.z. dat hun ouders een zeer lage opleiding hebben) scoren op de eindtoets een stuk lager (527) dan leerlingen zonder zo'n lage startkans (536).

Figuur 10: Hoogte score op centrale eindtoets, voor leerlingen met en zonder lage startkans, 2014/2015, Nijmeegse leerlingen

De score op de centrale eindtoets was in Nijmegen iets hoger dan in Nederland. Het aandeel kinderen dat een advies op havo/vwo-niveau krijgt ook.

		Nijmegen	Nederland
Centrale EindToets	% deelnemers	81,8%	82,1%
	gemiddelde score	534,6	533,5
advies	% havo/vwo	51,0%	46,8%
leerlingen met lage startkans		11,0%	10,0%

Figuur 11: Score eindtoets en schooladvies, Nijmegen en Nederland, schooljaar 2014/2015.

Bron: DUO/OOD

Onderwijsinspectie

De onderwijsinspectie beoordeelt doorlopend alle scholen in Nederland op een aantal facetten, waaronder leeropbrengst, maar ook bijv. leerstofaanbod, schoolklimaat en zorg.

De laatste paar jaar hebben alle basisscholen en ook scholen voor speciaal basisonderwijs in Nijmegen "basistoezicht", wat betekent dat ze door de inspectie als voldoende zijn beoordeeld. In de periode daarvoor waren er wel enkele basisscholen die als "zwak" werden beoordeeld.

Ook in het voortgezet onderwijs is geen van de scholen zwak.

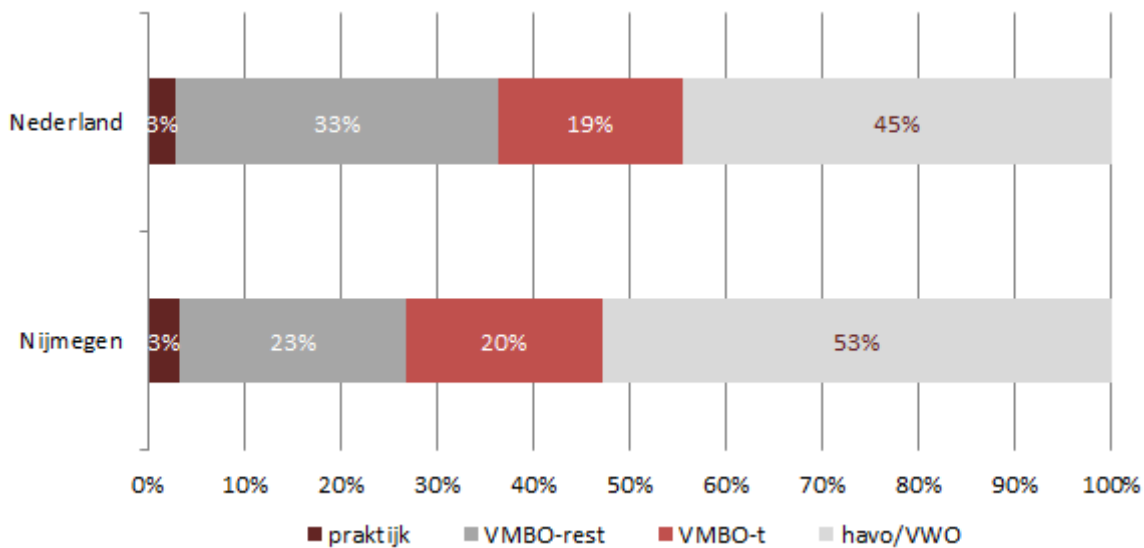
In het speciaal onderwijs worden wel een tweetal locaties van Kristallis als zwak beoordeeld (januari 2016).

Veel VO-leerlingen op havo/VWO-niveau

Het niveau waarop vo-leerlingen onderwijs volgen is het beste te zien in het derde leerjaar. Voor die tijd zitten veel leerlingen vaak in nog niet naar niveau opgedeelde brugklassen, na het vierde leerjaar is het vmbo al afgelopen.

Meer dan de helft van de Nijmeegse VO-leerlingen in het derde leerjaar volgt onderwijs op havo/vwo-niveau. Dat is veel hoger dan gemiddeld in Nederland, waar dit aandeel 45%.

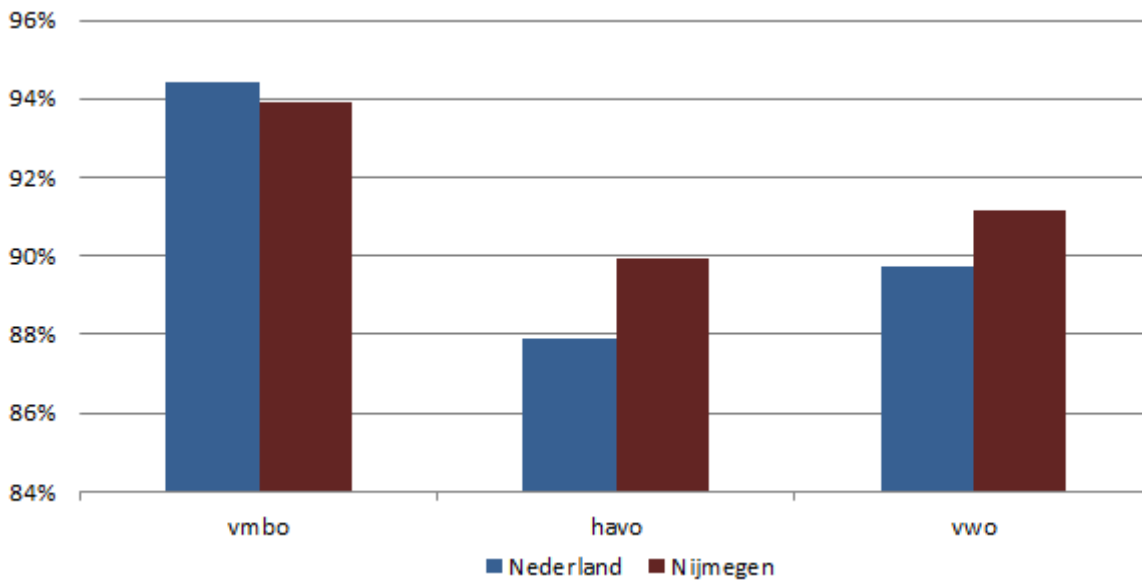
De aandelen vmbo-t-ers in Nijmegen en Nederland zijn ongeveer gelijk. Met name in de lagere vmbo-niveau's zijn er in Nijmegen minder deelnemers dan in Nederland.

Figuur 12: Leerlingen 3e leerjaar vo, naar niveau. Bron: CBS en DUO/leerplicht, schooljaar 14/15

Slaagresultaten havo en VWO boven gemiddeld

Het aandeel geslaagden op de Nijmeegse scholen voor havo en vwo (schooljaar 2013/2014) ligt iets boven het landelijk gemiddelde. Voor vmbo is het slagingspercentage vergelijkbaar.

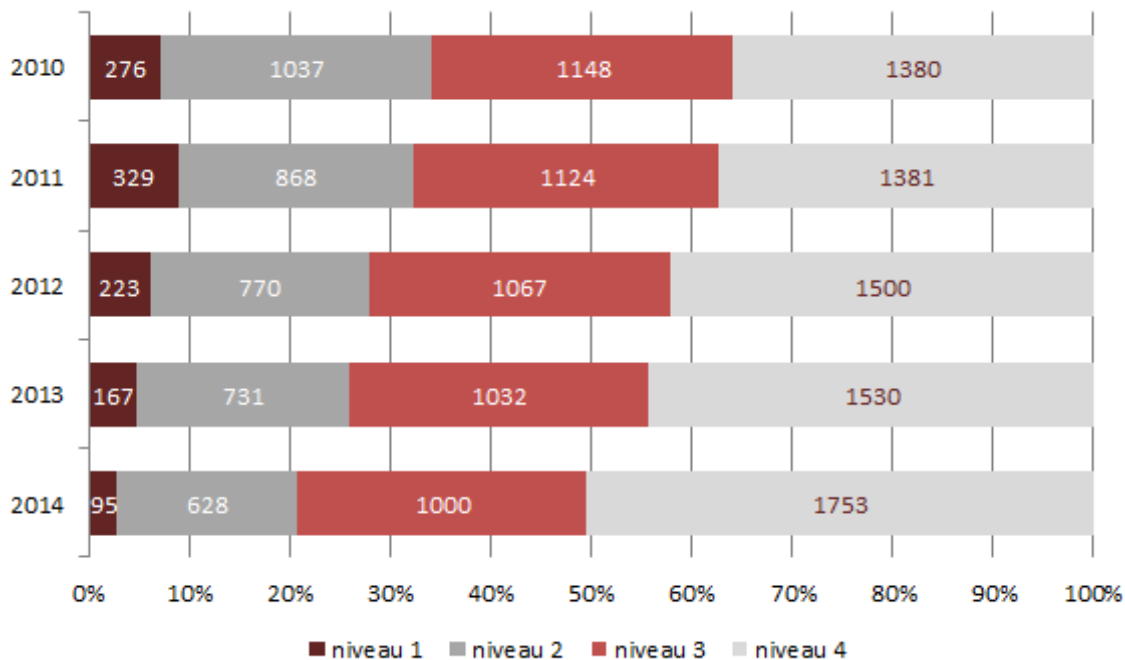

Figuur 13: Slaagresultaten op Nijmeegse scholen en in Nederland, 2013/2014. Bron: DUO/OOD

In eerdere jaren is een vergelijkbaar patroon te zien.

Niveau Nijmeegse mbo-ers stijgt

Het aandeel studenten dat een opleiding op niveau 1 (geen startkwalificatie) volgt is heel laag, slechts een paar procent. De afgelopen jaren zijn de Nijmegenaren opleidingen op steeds hoger niveau gaan volgen: in 2010 was het aandeel studenten op niveau 4 35%, in 2014/2015 de helft.

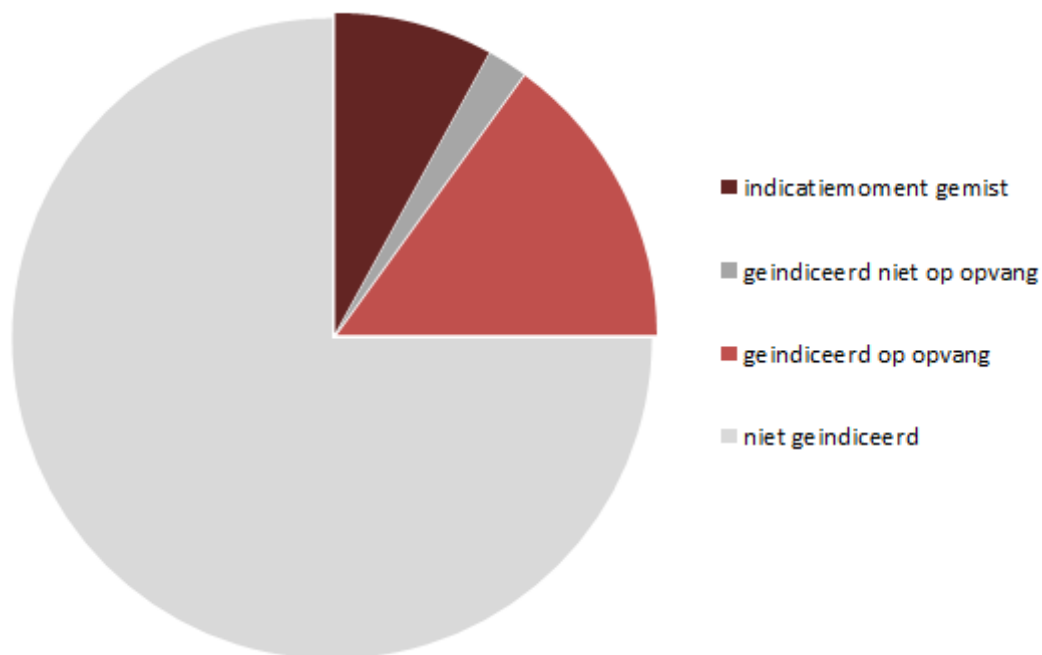
Figuur 14: Niveau opleiding Nijmeegse mbo-ers. Bron: DUO.

Ontwikkelen van talenten en bestrijden achterstanden

Extra aandacht voor peuters met een ontwikkelingsrisico

Sinds 2014 wordt op het consultatiebureau, in principe bij het 18-maandenconsult, gekeken of kinderen een taal- en/of ontwikkelingsrisico lopen. Zo'n risico kan in kenmerken van de ouders liggen (bijv/ een laag opleidingsniveau of psychische problemen) maar ook in het kind zelf (bijv. omdat de spraakontwikkeling achter blijft). Is dat het geval dan krijgt zo'n kind een VVE-indicatie en komt in aanmerking voor een plaats op een peutergroep, die speciaal is toegerust om een eventuele ontwikkelingsachterstand aan te pakken. Ouders kunnen daarbij een inkomensafhankelijke bijdrage krijgen om de kosten van deelname te dekken. Hoewel in principe bijna alle Nijmeegse peuters in zorg zijn bij de consultatiebureau's/GGD komen niet alle kinderen voor het 18-maandenconsult, het hoofdindicatiemoment.

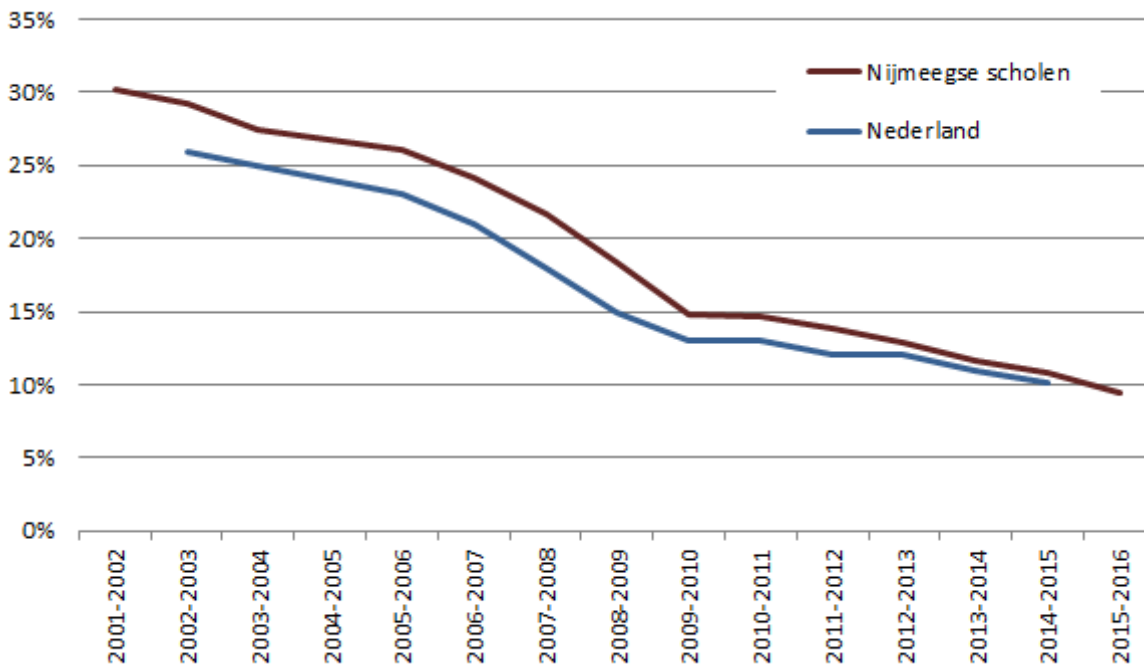
Zo'n 15-18% van de Nijmeegse peuters krijgt een VVE-indicatie, in absolute cijfers gaat het dan om 250 tot 300 kinderen per geboortjaar. Het overgrote deel van de peuters met een indicatie bezoekt ook een peutergroep. Zo'n 1 à 2% van de kleuters heeft een indicatie maar gaat niet naar een peutergroep. Uit een steekproef van de GGD onder deze groep bleek dat deels te komen door een vertraging, tijdsverloop tussen indicatie en moment van bezoek van peutergroep. Maar voor een ander deel waren deze gezinnen in het steekproefonderzoek niet te bereiken of hadden ze geen interesse voor bezoek aan peutergroep.

Figuur 15: Nijmeegse peuters naar VVE-indicatie en bezoek peutergroep, najaar 2015 (cijfers bij benadering).
Bron: VVE-monitor 2015

Steeds minder kinderen in basisonderwijs met een lage startkans

In het basisonderwijs wordt een andere, beperktere achterstandsdefinitie gehanteerd dan in de voorschoolse periode. Het basisonderwijs kijkt alleen naar het opleidingsniveau van de ouders (lage startkans), terwijl voor de voorschoolse periode ook naar andere kenmerken van huishouden en kind wordt gekeken (VVE-indicatie). Daarom zijn er minder kinderen met een lage startkans dan kinderen met een VVE-indicatie: van ongeveer 30% in het schooljaar 2001/2002 naar 9 % in het huidige schooljaar 2015/2016.

Figuur 16: Percentage leerlingen met een lage startkans in het basisonderwijs. Bron: CBS en DUO/OOD

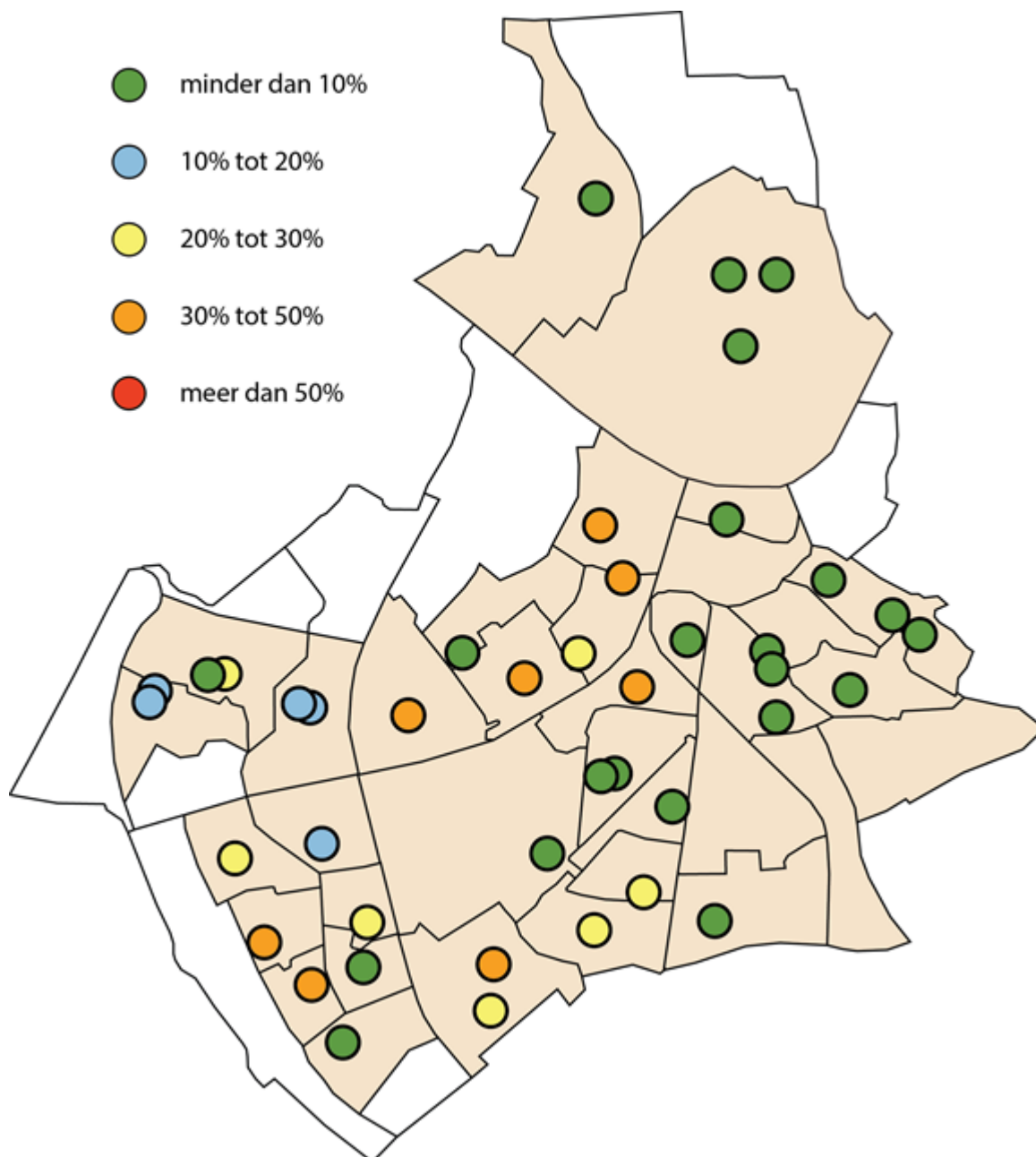
Het aandeel kinderen met een lage startkans neemt al jaren af. Sterk in de periode tot 2010, omdat in die tijd zowel een daadwerkelijke verbetering van het opleidingsniveau van ouders plaats had, maar ook een stapsgewijs een strengere definitie werd ingevoerd. De langzamere daling die sinds 2010 te zien is, is alleen het gevolg van het verbeteren van het opleidingsniveau van de ouders. In Nijmegen en Nederland ligt het aandeel kinderen met een lage startkans nagenoeg op hetzelfde niveau.

De strengere definitie sluit niet altijd goed aan bij ervaringen op basisscholen. Volgens de definitie komen leerlingen in aanmerking voor een leerlinggewicht (lage startkans) wanneer beide ouders een opleiding van maximaal vmbo-b/k hebben of minder dan 2 jaar onderwijs gevolgd hebben op een andere vo-opleiding. Kinderen van wie (één van) de ouders een net wat hogere opleiding heeft vallen niet onder deze definitie, terwijl ze volgens scholen (soms) wel een lage startkans hebben.

Acht basisscholen met veel kinderen met lage startkans

In het Nijmeegse onderwijsbeleid wordt ernaar gestreefd zoveel mogelijk kinderen in de eigen wijk naar school te laten gaan en ook om niet meer dan 30% kinderen met een lage startkans op een school te hebben. Omdat wijken in sociaal-economische samenstelling van elkaar verschillen is het, als de kinderen vooral in de eigen wijk naar school gaan, te verwachten dat op de ene school meer kinderen met een lage startkans zitten dan op de andere. In geen enkele wijk is het aandeel kinderen met een lage startkans echter hoger dan 30% zodat deze twee doelen elkaar niet hoeven tegen te werken.

Toch zijn er in Nijmegen 8 basisscholen waar het aandeel kinderen met een lage startkans meer dan 30% bedraagt. Het aantal scholen waar dit aan de orde is daalt: in 2014 waren het er nog 11. Deze daling wordt ook veroorzaakt doordat in totaliteit het aantal kinderen met een lage startkans steeds kleiner wordt.

Figuur 17: Basisscholen naar aandeel leerlingen met lage startkans, 2015. Bron: ILT/DUO

Daartegenover zijn er 22 basisscholen die minder dan 10% (vaak zelfs maar hoogstens enkele procenten) leerlingen met een lage startkans hebben.

De scholen met veel leerlingen met een lage startkans staan in wijken waar ook veel van deze kinderen wonen. Het hoge percentage op de school wordt echter ook veroorzaakt doordat juist rond deze scholen veel leerlingen zijn die niet naar de buurtschool, de dichtstbijzijnde school, gaan, maar naar een school die verder weg ligt ("voorbijlopen": een school bezoeken die meer dan 300 meter verder van het woonadres ligt dan de dichtstbijzijnde school).

	dichtst bij	maximaal 300m verder	meer dan 300m verder
2006-2007	49,4%	20,6%	30,0%
2011-2012	49,8%	18,8%	31,3%
2014-2015	50,4%	17,7%	31,8%
rond scholen met 40%+ lage startkans	33,9%	19,1%	47,0%
rond scholen met 20-40%	44,0%	10,0%	46,0%
rond scholen met -20% lage startkans	55,9%	20,5%	23,6%

Figuur 18: Voorbijlopen in het basisonderwijs. Bron: bewerking bestanden Leerplicht/DUO

Rond scholen waar maximaal 20% van de leerlingen een lage startkans heeft loopt een kwart van de kinderen uit de omgeving deze school "voorbij", bij scholen waar meer dan 40% een lage startkans heeft bijna de helft.

Hierdoor is de leerlingpopulatie vaak geen goede afspiegeling van de groep kinderen die in de buurt van de school woont.

Centrale aanmelding in het basisonderwijs

Sinds 2009/2010 verloopt aanmelding van leerlingen voor het Nijmeegse basisonderwijs centraal (Schoolwijzer). Naast het bevorderen van het in de buurt en gemengd naar school gaan is een hoofddoel daarbij dat bij scholen met meer aanmeldingen dan plaatsen de toekenning van die plaatsen op een transparante manier gebeurt. Daarvoor zijn voorrangscriteria vastgesteld: eerst worden broertjes/zusjes geplaatst, vervolgens kinderen voor wie de school een buurtschool is, daarna kinderen die bijdragen aan een evenwichtige samenstelling en daarna, als er nog plaatsen over zijn, de rest van de aanmeldingen.

Uit analyse van de aanmeldingen en plaatsingen over de periode tot het schooljaar 2014/2015 blijkt het volgende:

- In alle jaren krijgt zo'n 95% van de kinderen een plaatsingsadvies voor de school waarvoor ze een eerste voorkeur hebben
- Het is de bedoeling dat alle kinderen op 1 maart voorafgaand aan het schooljaar aangemeld zijn. Een tijdige aanmelding heeft invloed op de kans op je 1e voorkeursschool geplaatst te worden: van de tijdig aangemelde kinderen komt 98% op de 1e voorkeur, van de later aangemelde kinderen 84%
- Driekwart van de aangemelde kinderen heeft een voorkeur voor een buurtschool (volgens definitie van Schoolwijzer, d.w.z. één van de drie dichtstbijzijnde scholen). Het aandeel "voorbijlopers" (gaat naar een school minstens 300 meter verder van huis dan de dichtstbijzijnde school) ligt stabiel rond 30%. Dit is vergelijkbaar met het beeld van voor de invoering van Schoolwijzer
- Het aanmeldgedrag en de voorkeuren van kinderen met een lage startkans wijken wat af van dat van de overige kinderen: een groter deel is te laat met de aanmelding (30% versus 10%), het

onderwijsconcept is minder belangrijk (speelt voor 57% een rol versus 87% bij overige kinderen) terwijl ze juist meer waarde hechten aan een buurtschool (82% versus 73%).

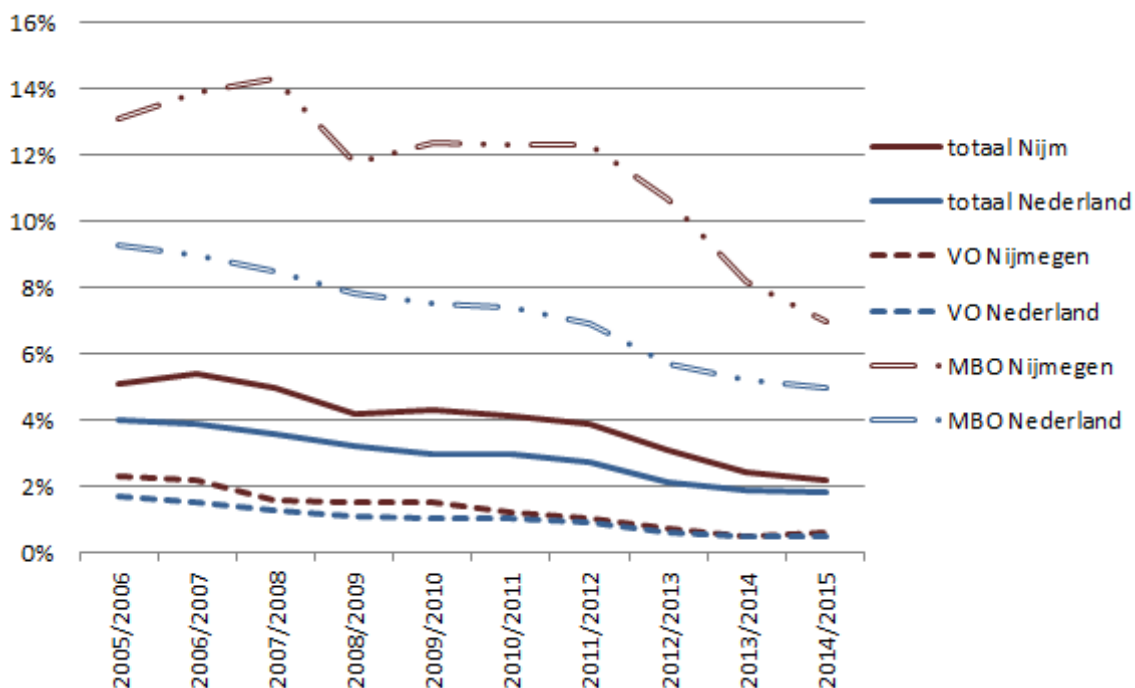
	naar 1e voorkeur	voorkeur buurtschool	voorbijloper
2010/2011	94%	73%	32%
2012/2013	95%	74%	29%
2014/2015	95%	76%	32%

Figuur 19: Plaatsingen en voorkeuren in Schoolwijzer, groep 1. Bron: Evaluatie Schoolwijzer

Minder voortijdig schoolverlaters

Wanneer een leerling (tot 23 jaar) stopt met school zonder dat hij of zij een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt heeft (d.w.z. minimaal een opleiding havo/vwo of mbo2-niveau) is er sprake van "Voortijdig School Verlaten".

In het schooljaar 2014/2015 verlieten in Nijmegen 225 scholieren voortijdig het onderwijs. Een klein aantal op het VO (50) en de meeste op het mbo (175).

Figuur 20: Percentage nieuwe VSV-ers in Nijmegen en Nederland. Bron: VSV-verkenner

- Op het mbo is het percentage VSV onder Nijmegenaren hoger dan gemiddeld in Nederland. Dit beeld is in veel grote steden vergelijkbaar
- Op het vo ligt het VSV-percentage op het landelijk gemiddelde. Vergeleken met andere grotere steden is dat een goede score

- De laatste jaren zakt het percentage VSV-ers onder Nijmeegse mbo-ers sterker dan in Nederland als gemiddeld. Voor de daling tussen 2011/2012 en 2012/2013 is dat niet alleen het gevolg van een werkelijke verbetering, maar ook van een verbetering in de registratie van lokale VSV-ers (tot die tijd konden leerlingen die overstapten naar particulier of speciaal onderwijs op lokaal niveau niet uit de VSV-cijfers worden gehaald). In de jaren daarna speelt dit administratieve effect geen rol meer.
- Vergeleken met de G4/G32 neemt Nijmegen wat betreft de hoogte van het percentage VSV-totaal een gemiddelde positie in. De daling van het VSV-percentage tussen 2011/2012 en 2013/2014 was in Nijmegen wat sterker dan gemiddeld.

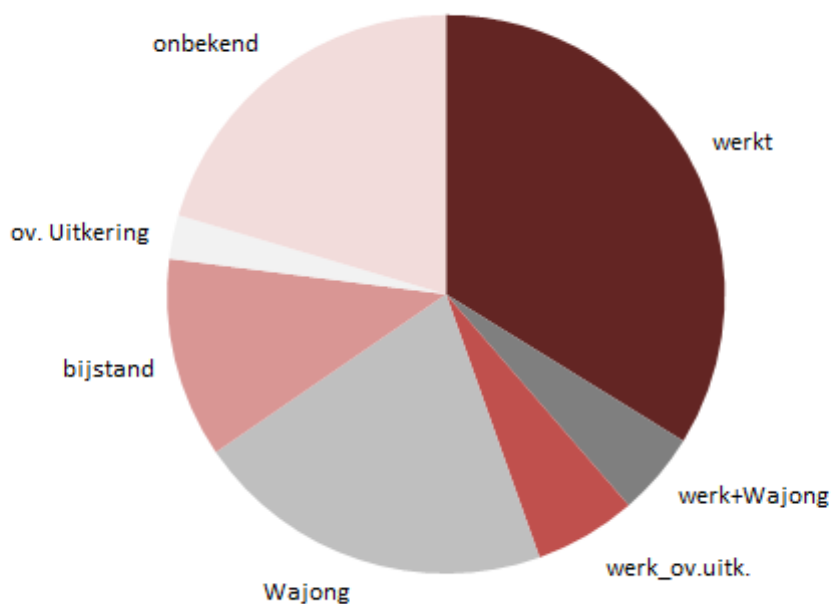

Figuur 21: Ontwikkeling percentage VSV-totaal, G32. Horizontale as = % in 13/14, verticale as = daling tussen 11/12 en 13/14, grote cirkel is indicatie voor absoluut aantal schoolverlaters, rood=Nijmegen
Bron: VSV-verkenner

Helpt VSV-ers aan het werk

De afgelopen jaren zijn er jaarlijks zo'n 250 tot 400 jongeren uit het onderwijs gestapt zonder dat zij een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt behaald hadden. Wat gebeurt er verder met deze jongeren?

In oktober 2015 woonden er in totaal in Nijmegen 1.300 jongeren (tot 23) die geen startkwalificatie hadden. Zij zijn een van de voorgaande studiejaar gestopt waren met onderwijs en niet meer opnieuw gestart met een opleiding.

Figuur 22: Inkomensbron jongeren zonder startkwalificatie, oktober 2015. Bron: DUO en Inlichtingenbureau

Bijna de helft van deze jongeren is aan het werk, deels gecombineerd met een (Wajong)uitkering. Een kwart heeft een Wajong-uitkering, ruim 10% een bijstandsuitkering. Van ongeveer 20% van deze jongeren zijn nergens gegevens aangetroffen: zij krijgen noch inkomen uit werk, noch uit uitkering.

Passend Onderwijs

Tot 1 augustus 2014 kregen leerlingen die een speciale ondersteuningsbehoefte hadden een "rugzakje" waarmee zij op een school in het regulier of speciaal onderwijs terecht konden.

Sinds die datum is er "Passend Onderwijs". Daarbij wordt uitgegaan van de zorgplicht van scholen waar een kind wordt aangemeld. Die moet ervoor zorgen dat het kind een passend onderwijsaanbod krijgt, op de eigen school, of op een andere school binnen het samenwerkingsverband waartoe de school behoort. De samenwerkingsverbanden hebben een budget om de extra ondersteuning te financieren, de financiering is dus niet meer rechtstreeks aan de kinderen zelf gekoppeld.

Met Passend Onderwijs wordt o.a. beoogd thuiszitten (leerlingen die geen school kunnen vinden) tegen te gaan en een betere afstemming tussen onderwijs en zorg te bewerkstelligen. Voor de zorg zijn, sinds de decentralisatie van 1 januari 2015, de gemeenten verantwoordelijk.

Vanwege de recente introductie van Passend Onderwijs kunnen nog niet echt resultaten of effecten daarvan in beeld gebracht worden. Indicaties over (de invoering van) Passend onderwijs die wel beschikbaar zijn:

- Voorjaar 2015 is een interviewronde* gehouden bij scholen voor Speciaal Onderwijs, over de samenwerking tussen speciaal onderwijs en jeugdhulp. Hoe verloopt die tegen de achtergrond van de veranderingen (introductie Passend Onderwijs, decentralisatie Jeugdhulp naar gemeenten)? Op de scholen voor SO werden daarbij nog veel problemen gesignaleerd:
 - o oude werkrelaties met vaste zorgleveranciers zijn verbroken, daarvoor in de plaats wordt gevreesd voor een versnippering van zorg (veel gemeenten werken met veel verschillende

aanbieders). De lijnen met de sociale wijkteams, de spil in de zorg, waren nog niet voldoende ingeregeld, er was regelmatig sprake van lange wachttijden

- o op sommige scholen hebben de veranderingen vooralsnog tot meer thuiszitters geleid: doordat de benodigde zorg (nog) niet geleverd werd konden leerlingen niet naar school
- o afstemming en samenwerking met andere partijen rond de thuissituatie van leerlingen kan beter, maar scholen voelen zich niet vaak geroepen hierin initiatief te nemen
- In het voorjaar 2015 zijn de sociale wijkteams en zorgcoördinatoren in het reguliere onderwijs geënuquêteerd** over hun ervaringen in de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp:
 - o het rapportcijfer dat aan de samenwerking werd gegeven varieerde vooral tussen de 5 en 6
 - o meest tevreden was men over de samenwerking ten behoeve van de terugdringing van verzuim
 - o meest negatief over het gebrek aan tijd bij zowel zorg- als onderwijspartijen
- Het aantal thuiszitters *als gevolg van* het ontbreken van een passend onderwijsaanbod is niet goed uit de registratie van leerplicht te halen. Je kunt daarin wel zien hoeveel gevallen van thuiszitten (wel ingeschreven staan op school maar niet komen) er zijn, maar niet wat de redenen daarvan is: wordt een kind door de ouders thuis gehouden, wil het zelf niet naar school, is er geen passend aanbod? Vaak kunnen deze redenen ook in combinatie voorkomen, of niet goed te onderscheiden zijn. In totaal zijn er in het schooljaar 2014/2015 in Nijmegen 161 kinderen aangemeld vanwege thuiszitten, en 191 omdat zij niet op een school stonden ingeschreven.

**Toe naar een passend en dekkend aanbod van onderwijs en zorg, werkgroep van samenwerkingsverbanden passende onderwijs en gemeenten*

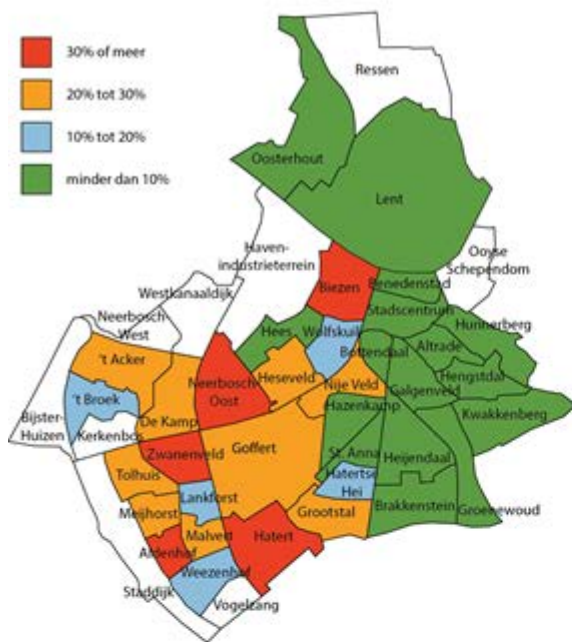
*** Monitor Aansluiting Onderwijs Jeugdzorg, NJI*

Concentratie en samenhang van kwetsbare groepen

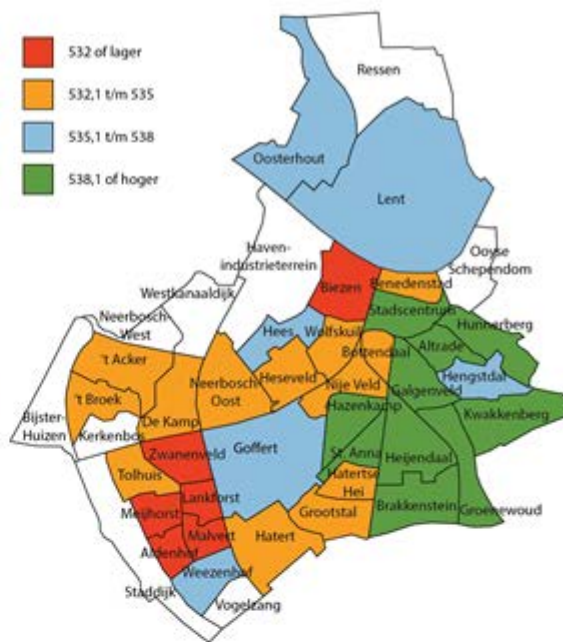
Of je nu kijkt naar de spreiding van lage citoscores, van hoge aandelen kinderen met een lage startkans, veel leerplichtcontacten of weinig vo-deelnemers op havo/vwo-niveau, steeds is er een grote overeenkomst in spreiding over de stad:

- wijken in Nijmegen-Oost, Heijendaal, Hazenkamp, St. Anna, Brakkenstein, Hees, Weezenhof en Nijmegen-Noord scoren erg gunstig.
- daartegenover zijn de uitslagen in Dukenburg, Biezen, Hatert, Nije Veld, Wolfskuil, Heseveld, Neerbosch-Oost en Lindenholt vaak ongunstig.

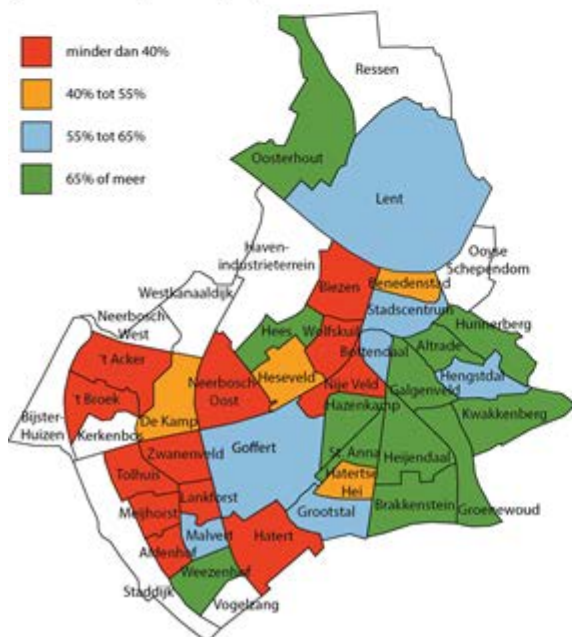
Percentage met een vve-indicatie per wijk (2015)

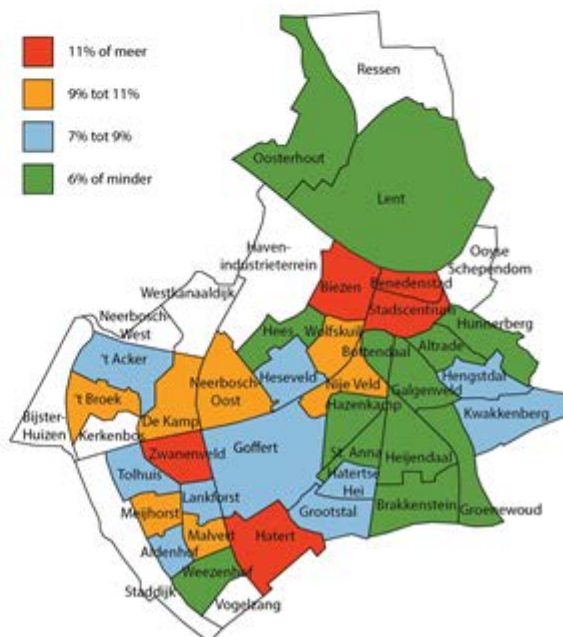
Gemiddelde citoscore per wijk (gemiddelde '13/'14 - '14/'15)

Percentage 3e jaars leerlingen in havo/ vwo per wijk (gemiddelde '13/'14 - '14/'15)

Percentage leerlingen in contact met leerplicht per wijk ('14/'15)

Figuur 23: [cito](#), [VVE-indicatie](#), [leerplicht](#), [havo/vwo](#)

Klik op de figuur of op de titel van het figuur. In een nieuw venster opent een pdf.

De slechte scores zijn uitingen van de minder gunstige sociaal-economische positie van de inwoners van deze wijken. De samenhang is soms nog sterker: het kan om dezelfde huishoudens gaan, die in verschillende indicatoren naar voren komen.

Deze stapeling spreekt ook uit het Sociaal Statistisch Bestand waarin per huishouden het voorkomen in reguleringen op gebied van jeugd, werk, inkomen en zorg is geïnventariseerd. Daarbij gaat het niet om exact dezelfde reguleringen als hierboven genoemd, en ook niet alle reguleringen zijn onderwijsgerelateerd (ook

bijvoorbeeld het gebruik van jeugdzorg is opgenomen). Het laat echter wel zien dat in huishoudens waarin sprake is van gebruik van jeugdregelingen veel meer dan gemiddeld ook van regelingen rond inkomen, zorg of werk gebruik wordt gemaakt:

	1-oudergezin			2-oudergezin		
	in jeugd- regeling	niet in jeugdreg.	totaal	in jeugd- regeling	niet in jeugdreg.	totaal
totaal gezin	25%	75%	5000	13%	87%	15500
	waarvan	waarvan	waarvan	waarvan	waarvan	waarvan
in inkomensregeling	66%	38%	45%	26%	8%	11%
in zorgregeling	31%	14%	18%	21%	5%	7%
in werkregeling	44%	29%	33%	33%	17%	19%
in 5 of meer regelingen	54%	16%	25%	26%	3%	6%

Figuur 24: Stapeling voorzieningengebruik door huishoudens in jeugdregelingen. Bron: SSB2014

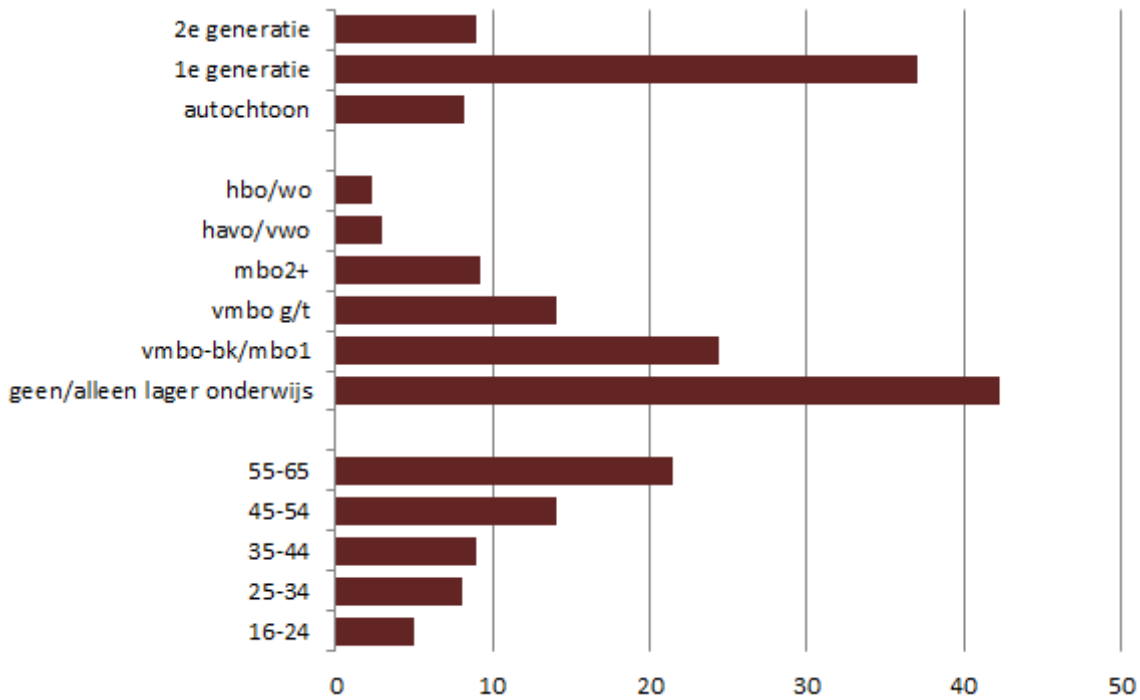
Gemiddeld heeft 5% van de huishoudens in Nijmegen 5 of meer klantrelaties met de 21 regelingen die in het SSB zijn opgenomen. Van de huishoudens die voorkomen in de jeugdregelingen is dat een kwart (bij de 2-oudergezinnen) tot ruim te helft (bij de 1-oudergezinnen).

Laaggeletterdheid

Uit het landelijk PIAAC-onderzoek blijkt dat 12% van de Nederlanders tussen de 16 en 65, in absolute termen 1,3 miljoen mensen, laaggeletterd is.

Laaggeletterdheid is niet hetzelfde als (semi-)analfabetisme, het niet kunnen lezen of slechts moeizaam kunnen lezen van losse letters of een paar woorden. Analfabetisme komt in Nederland, zeker onder de autochtone bevolking, maar heel beperkt voor, bij 1% van de mensen.

Laaggeletterdheid houdt in dat men in meer of mindere mate moeite heeft met het begrijpen van geschreven informatie, als bijv. gebruiksaanwijzingen, aanvraagformulieren of brochures. Vooral mensen die geen opleiding hebben, of alleen de basisschool hebben afgemaakt, 1e generatie allochtonen en ouderen zijn relatief vaak laaggeletterd.

Figuur 25: Aandeel laaggeletterden per kenmerk, Nederland 2012. Bron: PIAAC, kernvaardigheden voor werk en leven.

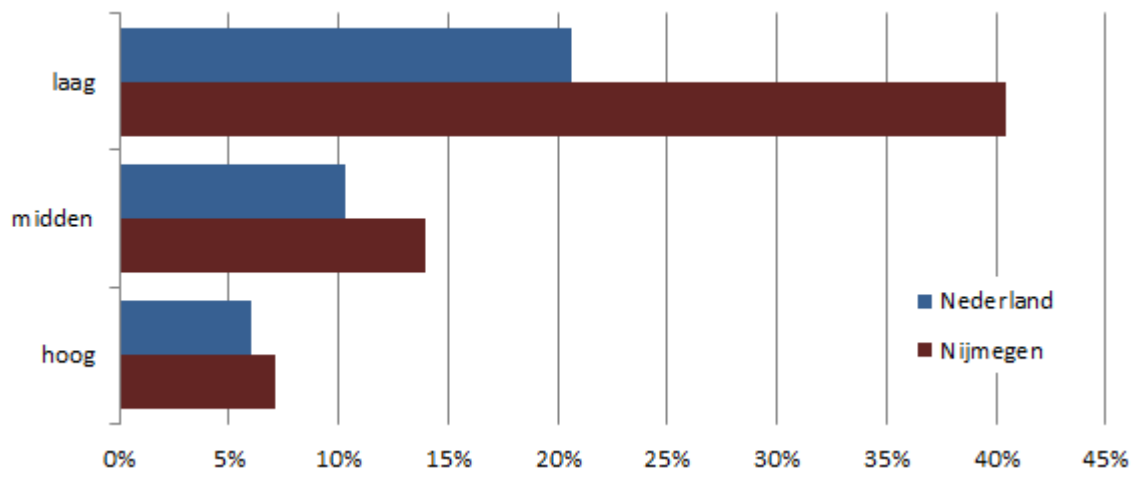
Specifieke cijfers voor laaggeletterdheid in Nijmegen zijn er (nog) niet. Pas je de Nederlandse verhoudingen toe op de Nijmeegse bevolking dan is het waarschijnlijk, gezien de relatief jonge en hoogopgeleide bevolking die er woont, dat het aandeel laaggeletterden in Nijmegen onder het landelijk gemiddelde zal liggen, in de orde van grootte van 8-10% van alle 16 tot 65-jarigen.

In Nederland als geheel maken 1e generatie allochtonen zo'n tweederde van de totale groep laaggeletterden uit. In Nijmegen kan dat nog sterker het geval zijn: van de drie "risicogroepen" (ouderen, laagopgeleiden en 1e generatie allochtonen) is dit de enige die relatief sterk aanwezig is in Nijmegen.

Kansen op de arbeidsmarkt

Opleidingsniveau is een belangrijke indicator voor kansen op de arbeidsmarkt. Zoals in de figuur te zien is, is werkloosheid onder mensen met een lage opleiding (d.w.z. zonder startkwalificatie) vele malen hoger dan bij mensen met een hoge opleiding. In Nijmegen is van de hoog opgeleide beroepsbevolking 7% ingeschreven als werkzoekend bij het UWV, van de laagopgeleiden 40%.

In vergelijking tot de situatie in Nederland hebben in Nijmegen vooral de laagopgeleiden erg slechte kansen op de arbeidsmarkt: onder hen is het werkloosheidspercentage eens zo hoog als het Nederlands gemiddelde.

Figuur 26: Niet-werkenden werkzoekenden per opleidingsniveau als % beroepsbevolking, november 2015.
Bron: UWV/CBS